

Centrum vedecko-technických informácií SR

Lamačská cesta 8/A, 811 04 Bratislava

J. TURŇA - NOBELOVE CENY

(05.10.2011; Televízna stanica TA 3; Správy; 10.00; 8 min.; TRUTZ Richard)

R. TRUTZ, moderátor: "Nobelova cena je bezpochyby tým najprestížnejším ocenením, aké môže vedec, autor, bádateľ dostať. Je ocenením práce, geniality a samozrejme predstavuje aj finančnú satisfakciu za roky práce. Slovensko sa môže hlavne z oblasti vedy a techniky pochváliť osobnosťami, ktoré boli na toto prestížne ocenenie navrhnuté. O tom, ako je to s kandidátmi na Nobelovu cenu na Slovensku a či do budúcnosti môžeme dúfať, že ju získa aj Slovák, sa rozprávam s vedcom a riaditeľom **Centra vedecko-technických informácií**, profesorom **Jánom TURŇOM**, dobrý deň prajem. Pán profesor, čo pre vedca znamená získať Nobelovu cenu a my už sme trošičku spomenuli, že tam sprevádza aj nejaká finančná odmena, takže o tom nám tiež porozprávajte."

J. TURŇA: "Áno, tak určite, pre vedca je to najväčšie zadosťučinenie jeho práce, je to uznanie a rešpektovanie výsledkov, ktoré dosiahol a aj ich významu. Stále súčasne by som hneď dodal, že to, o čom sa tak hovorí a možno popularizuje, tá finančná odmena. Pokiaľ je mne známe, veľká väčšina alebo dalo by sa povedať rozhodujúca väčšina vedcov, ktorí dostali tú finančnú odmenu, ktorá ako bolo spomenuté, sa pohybuje, je to každý rok podľa výnosov z nadácie iná suma, ale zhruba naozaj sa pohybuje okolo tých milión dolárov, v prípade troch sa samozrejme delí medzi troch, veľká časť túto finančnú odmenu použije na ďalší rozvoj vedy. Vloží ju do nadácií, do svojej inštitúcie, do aktivít, ktoré rozbieha. Samozrejme, sú aj takí, ktorí si ju nechajú a použijú tak by som povedal, pre osobnú potrebu."

R. TRUTZ: "Určite táto, alebo toto získanie Nobelovej ceny pomôže týmto vedcom získať ďalšie finančné prostriedky na rozvoj ich skúmania, bádania."

J. TURŇA: "Áno, tak treba povedať, že predovšetkým v dnešnom svete nositeľ Nobelovej ceny je aj marketingová značka. Inštitúcia, ktorá má nositeľa Nobelovej ceny, má automaticky spolu s ním istú zvýšenú prestíž. Napríklad dosť sa hovorí o rankingoch, o rôznych rebríčkoch univerzít, jedno z rozhodujúcich je práve to, koľkí nositelia Nobelovej ceny pôsobili alebo pôsobia na tej univerzite. Čiže každé takéto ocenenie vytvára pre jednotlivca tak by som povedal zaručenú, zaručené využitie aj v ďalšom období, už len preto, že tá prestíž je tak vysoká."

R. TRUTZ: "Ako je to s vyberaním kandidátov na Nobelovu cenu, aké sú kritériá?"

J. TURŇA: "Áno, o tomto sa šíri množstvo fám, tie kritériá sú jednoducho, by som povedal, že sú náročné, ale nie sú presne alebo jednoznačne definované. Sú ocenenia Nobelovej ceny a také sú, by som povedal, najprirodzenejšie, kde naozaj nositeľ dosiahol zlomový objav, ktorý zásadným spôsobom zmenil danú vednú disciplínu. Ale sú aj také a poznám nositeľov Nobelových cien, ktorí urobili množstvo menších vecí a o tom sa už niekoľko rokov tak šušká, že jeho prínos je taký, že v dohľadom čase by mohol dostať Nobelovu cenu. Naozaj sú aj takí. Čiže spravidla to je v pokročilejšom veku, kedy tá ich vedecká práca je známa celému svetu. Čiže aj také aj také typy. Je potrebné povedať aj to, že tieto návrhy sú anonymné, že nie sú zverejňované."

R. TRUTZ: "Ako je to s kandidátmi na Nobelovu cenu na Slovensku?"

Centrum vedecko-technických informácií SR

Lamačská cesta 8/A, 811 04 Bratislava

J. TURŇA: "Áno, tak naviažem na to, čo som hovoril, keďže tie návrhy nie sú známe, dokonca ten režim, ktorý funguje, je taký, že sú 50 rokov utajené a zverejnia sa až po 50 rokoch. Keďže spravidla, aj keď objav môže byť vytvorený, by som povedal, v mladom vedeckom roku, čo vzhľadom na absolvovanie univerzity a tak je najskôr niekedy po 25, 30 rokoch. Takže keď k tomu pripočítame tých 50 rokov, tak vlastne je to zverejnené po smrti tých uchádzačov. Takže veľmi často naozaj vznikajú šumy toho typu, že bol navrhnutý, nebol navrhnutý, niekedy aj medzi vedcami je to skôr o medziľudských vzťahoch, keď niekto povie, že navrhol som ťa. Je to vlastne neoveriteľná informácia, teda minimálne najbližších 50 rokov, či za to čaká nejakú satisfakciu alebo nie. Jednoducho pri serióznom pohľade neexistuje termín nositeľ alebo navrhnutý kandidát. lebo nie je známy, je to len v sfére dohadov, predpokladov, ale podstatné je to, ako rozhodne buď Kráľovská akadémia alebo Karolinska Institut, koho naozaj vyberú."

R. TRUTZ: "Rozprávame sa o kandidátoch, ale povedzme si aké významné projekty v oblasti vedy a techniky práve teraz prebiehajú na Slovensku, ktoré by mohli na toto ocenenie kandidovať?"

J. TURŇA: "Tak naša inštitúcia naozaj vedie databázu všetkých projektov riešených na Slovensku, čiže zdanlivo by sme mali mať o tom prehľad, ale znova musím povedať, že nie je úplná relevancia medzi veľkosťou, významnosťou projektu ako takého a získaním Nobelovej ceny. Napríklad veľké projekty, ktoré sa riešia vo veľkých infraštruktúrnych centrách ako je CERN, kde pracujú stovky ľudí často na tomto projekte, výnimočne alebo neboli udelené priamo Nobelovou cenou, ale sú to naozaj skôr jednotlivci, aj keď v ostatnom čase je tá tendencia skôr odmeňovať viacerých, teda najčastejšie v ostatných rokoch sú to traja kandidáti, čo hovorí aj o tom, že dneska väčšinou v danej oblasti je kolektívne úsilie prepojené, že málokedy je to jeden jednotlivec. Čiže nie je priama relevancia medzi projektmi, aj keď samozrejme to vybavenie, podpora vedy je v istej relevancii s pravdepodobnosťou získania Nobelovej ceny. Čiže ak sme hovorili aj o tých nádejkách, určite môžeme povedať, že dúfame a chceli by sme získať Nobelovu cenu, ale automaticky existencia väčšieho, menšieho projektu nedáva nejakú garanciu alebo záruku, že tá Nobelova cena bude udelená. Máme schopných ľudí, máme ľudí, ktorí nepracujú len na Slovensku, sú na významných pracoviskách vo svete a veríme, že ten čas príde, kedy takéto ocenenie dostaneme."

R. TRUTZ: "Na záver ešte jednu otázku, pán profesor, máte vy nejakého nositeľa Nobelovej ceny, ktorého najviac obdivujete a prečo?"

J. TURŇA: "Áno, tak samozrejme každý pozná predovšetkým tých, ktorí sú bližšie jeho oblasti, ale ja mám dvoch takýchto nositeľov, sú to obdivova dvojnásobní nositelia Nobelovej ceny. Ten prvý je Linus PAULING, ktorý prvú Nobelovu cenu dostal za teóriu väzby v chémii a potom, to bolo za prácu, ktorú urobil ešte do druhej svetovej vojny, potom zmenil svoju oblasť, prešiel práve do biológie a druhú Nobelovu cenu dostal za štruktúru proteínov. Ten ďalší človek, ktorý ešte žije, je tak isto dvojnásobným nositeľom Nobelovej ceny, ale dostal ich, teda tú druhú v kolektíve s ďalšími, čiže nemá ten štatút ako prvý, hovoril som, a to Frederic SANGER, ktorý vypracoval sekvenovanie, to bolo skorej, v 50. rokoch, proteínov a v 70. rokoch metódu sekvenovania nukleovej kyseliny DNA. Teda čo zásadne zmenilo svet, teda predovšetkým svet živých vied. Dneska máme osekvenový ľudský génom, vieme čítať v ňom informácie, to by bez toho objavu stále žijúceho Frederica SANGERA nebolo možné."

R. TRUTZ: "Pán profesor, ja vám ďakujem za návštevu nášho štúdia. Rozprával som sa s vedcom a riaditeľom Centra vedecko-technických informácií, profesorom Jánom TURŇOM."

**Publikované z monitoringu STORIN, s. r. o. (prepis vysielania)
(VF)**